

ΑΠΟΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΟΥΣΙΩΝ: ΥΠΕΡ Ή ΚΑΤΑ;*

ΕΝΑ ΨΕΥΔΟΔΙΛΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

*του Νέστορα Ε. Κουράκη
Καθηγητή Νομικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών*

*«Λίγη ελευθερία οδηγεί στον μαρασμό,
πάρα πολλή ελευθερία οδηγεί στο χάος»
Μπέρτραντ Ράσσελ, Η εξουσία και το άτομο*

Τον Ιούλιο 2001 δόθηκε στη δημοσιότητα από το «Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία», η Ετήσια Έκθεσή του για την κατάσταση των ναρκωτικών στην Ελλάδα κατά το έτος 2000. Πρόκειται, όπως είναι γνωστό, για τη σοβαρότερη προσπάθεια που γίνεται στη χώρα μας να καταγραφούν κάθε χρόνο με ολοκληρωμένο τρόπο οι τάσεις και οι εξελίξεις του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ελλάδα, σε σύγκριση και με άλλες προηγμένες χώρες.

Όπως, λοιπόν, προκύπτει από τα δημοσιευόμενα στην Έκθεση στοιχεία και από τις τελικές παρατηρήσεις¹, τρία είναι τα κύρια συμπεράσματα για την υπό κρίση χρονική περίοδο:

* Πρώτη δημοσίευση: περ. Ποινικός Λόγος, 2001, 1237-1244.

¹ Βλ. *Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής ΕΚΤΕΠΝ*, Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ για την κατάσταση των ναρκωτικών στην Ελλάδα 2000, Αθήνα 2001, σελ. 75-76, 40, 46 κ.α.

- *«Η αυξητική τάση του προβλήματος της χρήσης παράνομων ουσιών στην Ελλάδα ξεκίνησε από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και σήμερα γίνονται εμφανείς οι επιπτώσεις της, όπως φανερώνει η μελέτη των δεικτών.*
- *Η ηλικία κατά την οποία οι νέοι ξεκινούν τη χρήση συνεχώς μειώνεται ενώ παράλληλα αυξάνεται ο αριθμός των εφήβων που χρησιμοποιούν ηρωίνη: Όπως φαίνεται από τα στοιχεία της ΣΤΡΟΦΗΣ, υπάρχει σαφής μεταστροφή από την κάνναβη στην ηρωίνη ως κύρια ουσία χρήσης τα τελευταία δύο χρόνια.*
- *Οι θάνατοι από υπερβολική δόση αυξάνονται και αυτό είναι αποτέλεσμα τόσο των νέων συνδυασμών ουσιών, με τους οποίους πειραματίζονται όλο και περισσότεροι χρήστες, όσο και της αυξανόμενης ηλικίας και συνεπώς της επιβαρημένης υγείας των χρηστών· ο «γηράσκων» πληθυσμός των χρηστών απασχολεί την Ελλάδα, όπως και την υπόλοιπη Ευρώπη».*

Προκύπτει, έτσι, η εικόνα μιας συνεχιζόμενης αυξητικής τάσης στη χρήση ναρκωτικών, με παράλληλη αύξηση των καταγεγραμμένων θανάτων (έφθασαν επισήμως τους 303 το 2000, έναντι 66 το 1990), μείωση της μέσης ηλικίας κατά την οποία οι νέοι ξεκινούν τη χρήση (περί τα 15 έτη για την έναρξη χρήσης οποιασδήποτε ουσίας, ενώ για τα εισπνεόμενα και τις αμφεταμίνες τα 14 έτη, σύμφωνα τουλάχιστον με την έρευνα ESPAD, που διεξήχθη το 1999 στην Ελλάδα από το «Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής»²), καθώς και μεταστροφή από ορισμένα «μαλακά» ναρκωτικά (κάνναβη) προς «σκληρά» (ηρωίνη) ως κύρια ναρκωτική ουσία χρήσης.

² Πέρα από τα στοιχεία που παρατίθενται στην προαναφερθείσα «Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ για τα Ναρκωτικά 2000» (σελ. 40), χρήσιμα είναι εδώ και τα γενικότερα στοιχεία της Έκθεσης «The 1999 ESPAD Report», Stockholm, December 2000, σελ. 131 και 323. Επίσης και από διαχρονική μελέτη του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.), της οποίας τα πορίσματα δημοσιεύθηκαν σε αυτοτελές τεύχος με τίτλο «Κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά και συνθήκες χρήσης των ατόμων που απευθύνθηκαν στα συμβουλευτικά κέντρα του ΚΕ.Θ.Ε.Α. από το 1995 έως το 1999», Αθήνα 2001, σελ. 26-27, προκύπτει ότι ο μέσος όρος ηλικίας έναρξης της χρήσης για το σύνολο του πληθυσμού κατά την περίοδο αυτή είναι τα 15,74 έτη.

Χωρίς καμιά διάθεση δραματοποίησης της κατάστασης, θα πρέπει να ομολογηθεί ότι τα πράγματα στην Ελλάδα χειροτερεύουν από χρόνο σε χρόνο και ότι ο λεγόμενος «αργός θάνατος» διεισδύει και στη χώρα μας «ανεπαισθήτως», πλήττοντας κυρίως την ελληνική νεολαία, με ό,τι αυτό σημαίνει για το μέλλον της χώρας μας. Βεβαίως, συγκριτικά με άλλες χώρες και στο μέτρο κατά το οποίο οι εγκληματολογικές στατιστικές μπορούν, συνολικά εκτιμώμενες, να αποδώσουν -έως ένα βαθμό- την πραγματικότητα ενός φαινομένου, η κατάσταση μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ακόμη ελέγξιμη, αφού στην Ελλάδα έχει γίνει ομολογημένη δοκιμή ή χρήση κάνναβης από το 9% περίπου των μαθητών (11% αγόρια και 7% κορίτσια), ενώ σε άλλες χώρες (Η.Π.Α, Τσεχία, Γαλλία, Μ. Βρετανία) τα αντίστοιχα ποσοστά κυμαίνονται στο επίπεδο του 35 - 40%. Όμως, θα ήταν πιστεύω ολέθριο για τη χώρα μας, ενόψει και της κρίσιμης γεωγραφικής της θέσης στο σταυροδρόμι της «Βαλκανικής Οδού» των ναρκωτικών³, να χαλαρώσει, με αυτά τα δεδομένα, τις προσπάθειες σθεναρής αντιμετώπισης του προβλήματος και, ιδίως, να προχωρήσει αυτή τη στιγμή σε νομοθετική αποποινικοποίηση και ελεγχόμενη, έστω, «απελευθέρωση» της χρήσης ουσιών, στο όνομα μιας ψευδεπίγραφης «ελευθερίας», που οδηγεί τελικά στη χειρότερη εξάρτηση. Γι' αυτό και είναι παρήγορο το γεγονός ότι ούτε από τη Διακομματική Επιτροπή της Βουλής, στην ομόφωνη Έκθεσή της που δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο 2000 (σελ. 76),

³ Πρβλ. *N. E. Κουράκη*, Το οργανωμένο έγκλημα. Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα, εις: *Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου*, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου, Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 173-193: 175 επ., καθώς και *N. E. Κουράκη*, Τα ναρκωτικά στη «Βαλκανική Οδό», στην έκδοση «Το Ερευνητικό Έργο στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών», τεύχ. 12, Αθήνα, Ιούνιος 1999, σελ. 63-65, όπου και τα διεξοδικά «Πρακτικά» Δημερίδας για το θέμα αυτό. Σχετική είναι και η ειδησεογραφία στο «Βήμα» της 10.7.2001, σελ. Α18-Α19 με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Στο top-ten διακίνησης ναρκωτικών η Ελλάδα». Εξάλλου, στην Ετήσια Έκθεση της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά (αποσπάσματα της Έκθεσης δημοσιεύθηκαν μ.ά. στην εφημ. «Το Βήμα» της 24.2.2000, σελ. Α17), επισημαίνεται ότι «είναι πλέον εμφανής στην Ευρώπη η όλο και μεγαλύτερη εξάπλωση της κάνναβης» και ότι «η Αλβανία έχει εξελιχθεί σε μεγάλο παραγωγό κάνναβης, καθώς υπάρχουν τεράστιες εκτάσεις καλλιέργειας, κυρίως στη Νότια Αλβανία» [δηλ. στις περιοχές που συνορεύουν με τη χώρα μας].

«[δεν] τέθηκε θέμα νομιμοποίησης των ναρκωτικών γενικώς»⁴, αλλ' ούτε και στην από 15.4.2001 Πρόταση Νόμου πέντε βουλευτών (*Μ. Δαμανάκη, Σπ. Βούγια, Στ. Μπένου, Π. Τατούλη και Φ. Κουβέλη*), που μάχονται ειλικρινά υπέρ μιας περισσότερο «φιλελεύθερης» προσέγγισης του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ελλάδα, υπήρξαν σκέψεις για μια πλήρη αποποινικοποίηση της χρήσης ουσιών (στο άρθρο 17 του νομοσχεδίου, προβλέπεται, αντιθέτως, για την περίπτωση προμήθειας, κατοχής ή χρήσης μικροποσοτήτων κάνναβης, «φυλάκιση έως τριών μηνών»)⁵. Εξάλλου, θα πρέπει να επισημανθεί ότι και εκείνοι ακόμη που υποστηρίζουν μια αποποινικοποίηση της χρήσης ουσιών, δεν δέχονται την ελεύθερη κυκλοφορία τους στην αγορά (π.χ. πώληση των ναρκωτικών στα περίπτερα), αλλά μόνο την ελεγχόμενη διάθεσή τους, κατά το υπόδειγμα του ολλανδικού μοντέλου.

Έστω, όμως, και αν το πρόβλημα της αποποινικοποίησης αντιμετωπίζεται στη χώρα μας από τους υποστηρικτές της με τη δέουσα νηφαλιότητα, χρήσιμο είναι να γίνει μια κριτική αξιολόγηση των προβαλλομένων από αυτούς επιχειρημάτων, ώστε με καλόπιστο πνεύμα να επιχειρηθεί στη συνέχεια η διατύπωση προτάσεων προς αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, όσο ακόμη είναι καιρός. Θα πρέπει και από τη θέση αυτή να

⁴ Άλλωστε, και από την πλευρά της τότε κυβέρνησης Σημίτη υπήρχε διακηρυγμένη θέση να μην αλλάξει η νομοθεσία περί ναρκωτικών προς την κατεύθυνση μιας αποποινικοποίησης της χρήσης χασίς, ούτε και προς την κατεύθυνση ενός διαχωρισμού μεταξύ «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών (βλ. σχετική δήλωση του *Κώστα Σημίτη* στη Βουλή την 9.4.1997 και την ειδησεογραφία στα «Νέα» της 10.4.1997, σελ. 18· επίσης και ο τότε Υφυπουργός Υγείας *Μαν. Σκουλάκης*, σε συνέντευξή του στην εφημ. «Καθημερινή» της 19.10.1997, σελ. 15, εξήγησε με εκτενείς αναπτύξεις «Γιατί λέμε όχι στην αποποινικοποίηση...»). Θα πρέπει, πάντως, να υπομνησθεί στο σημείο αυτό ότι ήδη με τον 2161/1993 έγινε ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση μιας λελογισμένης διάκρισης στη βλαπτικότητα των ουσιών, ώστε να δοθεί στους δικαστές η δυνατότητα να επιβάλλουν ποινές με βάση και το κριτήριο αυτό. Ειδικότερα, στο ισχύον άρθρο 12§1 τελευτ. εδάφιο ν. 1729/1987 ορίζεται ότι «*Κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός βλαπτικότητας της κάθε ναρκωτικής ουσίας και ιδιαίτερα η κατηγορία, στην οποία ανήκει*».

⁵ Για την ενδιαφέρουσα αυτή και εμπεριστατωμένη πρόταση νόμου των πέντε βουλευτών βλ. και τη σχετική ειδησεογραφία, π.χ. στην εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 24.5.2001, σελ. 18 και 47.

εκφρασθούν χάριτες προς τον αγαπητό συνάδελφο και φίλο κ. *Νίκο Παρασκευόπουλο*, Καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, του οποίου το αξιόλογο βιβλίο «Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα», με πρόλογο *Ιωάννη Μανωλεδάκη* (εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη: 1997) μου έδωσε την ευκαιρία του αντιλόγου που ακολουθεί και ενός γόνιμου, όπως θέλω να πιστεύω, διαλόγου που ίσως επακολουθήσει.

Στις κατωτέρω αναπτύξεις επιχειρείται αρχικά μία ιδεολογικοπολιτική προσέγγιση του ζητήματος, με έμφαση στα συνταγματικά θέματα, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται σκέψεις για τους λόγους που τυχόν δικαιολογούν την ποινική παρέμβαση της Πολιτείας από την άποψη της ειδικής και της γενικής πρόληψης (η ανταποδοτική λειτουργία της ποινής δεν φαίνεται να έχει εδώ θέση), παρατίθενται στοιχεία για την προσφορότητα της πολιτικής ορισμένων χωρών στην αντιμετώπιση του προβλήματος και, τέλος, διατυπώνονται προτάσεις για το «μοντέλο» που θα ταίριαζε περισσότερο στην ελληνική πραγματικότητα.

Εν πρώτοις, το θεμελιώδες ιδεολογικοπολιτικό ερώτημα, στο οποίο ανάγεται τελικά η αποποινικοποίηση ή μη της χρήσης ουσιών, ενόψει της αναμφισβήτητης βλαπτικότητάς τους ⁶, είναι ένα: Έχει κανείς το δικαίωμα να αυτοδιακινδυνεύει τη ζωή του και να αυτοκαταστρέφεται; Έχει, με άλλα λόγια, κανείς ένα δικαίωμα στον θάνατο, με βάση το οποίο να μπορεί να καταστρέψει ελεύθερα τη ζωή του;

⁶ Περί του ότι όλες ανεξαιρέτως οι ναρκωτικές ουσίες ασκούν επιβλαβή επίδραση στον οργανισμό, αφού πρόκειται για τοξικές ουσίες, των οποίων η συχνή κατανάλωση οδηγεί σε περιοδική ή χρόνια τοξίνωση, δηλ. δηλητηρίαση του οργανισμού, βλ. π.χ. *Α. Κουτσελίνη / Α. Πούλου*, «Ναρκωτικά», Νεώτερα στοιχεία και απόψεις, εις: «Ιατρική» 1991, 28-39, ιδίως σελ. 30 επ., και *Ν. Ε. Κουράκη*, Ναρκωτικά και Ελληνική Πραγματικότητα, εις: *του ιδίου*, Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, τ. Β', Αθήνα: Α. Ν. Σάκκουλας, 1990, 108-138:114 επ.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν είναι, βέβαια, αυτονόητη. Απέναντι σε μιαν αντίληψη του Επίκτητου⁷, που μέσα από το δικαίωμα στον θάνατο φθάνει έως τη δικαίωση της αυτοκτονίας, υπάρχει, στον αντίποδα, η άποψη της πλατωνικής φιλοσοφίας, ότι ο άνθρωπος αποτελεί μέρος ενός κοινωνικού συνόλου, ότι έχει υποχρεώσεις απέναντι σ' αυτό το σύνολο και ότι επομένως δεν μπορεί να διαθέτει τη ζωή του χωρίς να λαμβάνει υπόψη του αυτές τις υποχρεώσεις, πολύ περισσότερο μάλιστα αφού η κοινωνία έχει επενδύσει σ' αυτόν κεφάλαια και προσδοκίες (πρβλ. *Πλάτωνος*, Κρίτων, 51B). Είναι μάλιστα σημαντικό να τονισθεί εδώ ότι η επιλογή της δεύτερης αντίληψης κάθε άλλο παρά υποδηλώνει έλλειψη φιλελεύθερου και δημοκρατικού πνεύματος, αφού κορυφαίοι διανοητές με αναμφισβήτητες δημοκρατικές περγαμηνές, όπως ο *Ιωάννης Μανωλεδάκης*, έχουν ευθέως υποστηρίξει ότι «παραδοχή (...) “δικαιώματος” στο θάνατο θα σήμαινε πως η έννομη τάξη παρέχει σε κάθε άνθρωπο την εξουσία -ενεργώντας εγωιστικά ως αποκομμένο από την κοινωνία και μοναχικό άτομο- να καταλύσει και όλους τους προσωπικούς του δεσμούς, που σε *αμοιβαία* διαπλοκή συγκροτούν αυτό που λέγεται *κοινωνία*. Θα ερχόταν έτσι η έννομη τάξη σε *αντίθεση* με τον προορισμό της που είναι ακριβώς η προώθηση της ζωής εν “κοινωνία δικαίου”. Τέτοιου είδους όμως αυτοκαταστροφική διάθεση θα αποτελούσε παραλογισμό για οποιαδήποτε έννομη τάξη, και την πιο φιλελεύθερη» (υπογραμμίσεις του ιδίου)⁸. Ούτε όμως και το Σύνταγμα, παρά τον ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα, μπορεί να λεχθεί ότι παίρνει θέση σ' αυτό το ζήτημα. Αντίθετα, με τα ά. 5§1 και 25§3 του Συντάγματος επιχειρείται μία εξισορρόπηση των επιμέρους δικαιωμάτων και, ιδίως, τίθενται σαφή όρια στο δικαίωμα

⁷ Βλ. *Τζαίησον Ξενάκη*, Επίκτητος. Ζωή και Στωικισμός, Αθήνα: Απόπειρα, 1989, σελ. 33 επ. Η αντίληψη αυτή επανευρίσκεται με διαφορετική μορφή στη μελέτη του *John Stuart Mill* "Περί Ελευθερίας" (στην ελλην. μτφρ. των εκδόσεων "Επίκουρος" βλ. σελ. 140).

⁸ Βλ. *Ι. Μανωλεδάκη*, «Υπάρχει Δικαίωμα στο θάνατο;», Υπεράσπιση 1994, 523-532:528 και *τον ιδίου*, Υπάρχει δικαίωμα στο θάνατο;, ΠοινΧρ ΝΔ' 2004, 577 επ.. Ανάλογες απόψεις υποστηρίζει και ο *Ν. Κ. Ανδρουλάκης*, π.χ. στο έργο του «Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος», Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 342 και σημ. 22. Πρβλ. γενικότερα για το θέμα αυτό και *Ν. Ε. Κουράκη*, «Αιτιολογία της Αυτοκτονίας». Ένα πρώιμο ιταλόγλωσσο κείμενο του Ανδρέα Κάλβου, εις: Μνήμη Νίκου Σ. Φωτάκη, Αθήνα / Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλας, 1997, ιδίως σελ. 90 και σημ. 73.

αυτοπροσδιορισμού και ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας ενός ανθρώπου, ώστε να μη παρατηρούνται καταχρήσεις στην άσκηση αυτού του βασικού δικαιώματος εις βάρος των άλλων, ούτε και προσβολή (από την άσκηση ενός δικαιώματος) των δικαιωμάτων που έχουν οι άλλοι, π.χ. στη ζωή και στην υγεία τους. Επιπλέον, και σε γενικότερο επίπεδο, η συνταγματική έννομη τάξη προωθεί εξίσου το κράτος δικαίου και το κράτος πρόνοιας, με την έννοια ότι η Πολιτεία, πέρα από τη διασφάλιση ορισμένων βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη, έχει επίσης υποχρέωση να συμπαραστήκεται στον πολίτη και να μην τον αφήνει αβοήθητο σε κρίσιμες για τη ζωή του στιγμές, όπως π.χ. όταν αυτός εμπλακεί στο πρόβλημα των ναρκωτικών ουσιών. Μάλιστα η υποχρέωση αυτή της Πολιτείας γίνεται εντονότερη, ακόμη και με την προσφυγή σε ποινικά μέσα, όταν η συμπεριφορά του χρήστη συνιστά δράση «προς έτερον» και εγκυμονεί κίνδυνο για τους άλλους, π.χ. όταν με τη συμπεριφορά του ο χρήστης παρασύρει και άλλους, όπως μέλη της «παρέας» του, στην κατανάλωση ναρκωτικών⁹. Ανάλογη ποινική μεταχείριση επιφυλάσσει άλλωστε η Πολιτεία και σε περιπτώσεις κινδύνου για διάδοση μιας μεταδοτικής ασθένειας (βλ. άρθρο 284 ΠΚ). Εξάλλου, δεν φαίνεται να ευσταθεί εδώ το αντίστροφο επιχείρημα, ότι η αποποινικοποίηση ουσιών είναι επιβεβλημένη επειδή ο νόμος δεν παρεμβαίνει αντίστοιχα, με ποινική καταστολή, στις περιπτώσεις κατανάλωσης άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως η νικοτίνη και το οινόπνευμα: Το ότι υπάρχει ήδη κοινωνική ανοχή για μια βλαπτική ουσία δεν σημαίνει, βέβαια, ότι είναι ορθό και σκόπιμο να διευρύνουμε αυτή την ανοχή και για άλλες βλαπτικές ουσίες, αφού κάτι τέτοιο απλώς θα πολλαπλασίαζε την κοινωνική βλάβη. Επιβάλλεται, επομένως, μια ουσιαστική παρέμβαση, ακόμη και του ποινικού νομοθέτη, στην αντιμετώπιση του προβλήματος της χρήσης ουσιών, όταν από

⁹ Σύμφωνα με μια άποψη, που ωστόσο είναι συζητήσιμη, το Κράτος θα πρέπει να παρεμβαίνει σε κάθε περίπτωση διακινδύνευσης της ζωής ή / και υγείας ενός ανθρώπου από ναρκωτικά ή άλλες εξαρτήσεις, έστω και παρά τη θέλησή του, «για τον ίδιο ακριβώς λόγο για τον οποίο το Κράτος έχει το δικαίωμα να επέμβει στη ζωή κάποιου και να τον εμποδίσει να πωλήσει τον εαυτό του ως σκλάβο» (βλ. την ενδιαφέρουσα συνέντευξη του *Άκη Γεροντόπουλου* στον *Τάκη Μίχα*, εφημ. «Το Κέρδος» της 20.12.1992, σελ. 48).

τη χρήση αυτή ελλοχεύουν κίνδυνοι για τους άλλους (ιδίως όταν οι παλαιοί χρήστες προβαίνουν σε μύηση νέων χρηστών, ή τους ενισχύουν σε αυτή τους τη ροπή), αλλ' επίσης και όταν με τη συμπεριφορά τους συντελούν, γενικότερα, στη διάδοση της χρήσης ουσιών. Η ενλόγω παρέμβαση θα είναι σε τελευταία ανάλυση ωφέλιμη όχι μόνο για την κοινωνία γενικά, αλλά και για τους ίδιους τους χρήστες (*ειδική πρόληψη*), αρκεί βέβαια να πρόκειται για παρέμβαση που αντιμετωπίζει τα προβλήματα του χρήστη (π.χ. υποχρεωτική παρακολούθηση συμβουλευτικού προγράμματος για ενημέρωση και βοήθεια στον απειθισμό του χρήστη). Αντίθετα, η παρέμβαση του νομοθέτη σε καμιά περίπτωση *δεν πρέπει να έχει χαρακτήρα κατασταλτικό, με επιβολή εκτιτέας φυλάκισης*, αφού η ποινή της φυλάκισης, εάν εκτελεσθεί μέσα σε φυλακή με τη σημερινή της δομή, θα οδηγήσει νομοτελειακά σε ακόμη μεγαλύτερη εμπλοκή του χρήστη με τις ουσίες και άρα θα επιδεινώσει έτι περαιτέρω το πρόβλημα του χρήστη.

Η ποινική, όμως, παρέμβαση της Πολιτείας επιβάλλεται και για λόγους *γενικής πρόληψης*, κυρίως με την έννοια μιας καλώς εννοούμενης διαπαιδαγώγησης των πολιτών, δηλ. με την έννοια ενός εθισμού των πολιτών στην επιλογή μορφών συμπεριφοράς που είναι σε θέση να προάγουν τον κοινωνικό βίο. Εάν, δηλ. γίνει δεκτό ότι πρέπει να ανακοπεί ή τουλάχιστον να σταθεροποιηθεί στα σημερινά επίπεδα η προαναφερθείσα αύξουσα διείδυση των ναρκωτικών ουσιών στη χώρα μας, τότε η Πολιτεία έχει, πιστεύω, καθήκον, μέσα από τη ρητή ποινική αντιμετώπιση ακόμη και της απλής χρήσης ναρκωτικών, να δώσει προς όλους το *μήνυμα* ότι η χρήση αυτή είναι αδιαμφισβήτητα βλαπτική και, άρα, αποδοκιμαστέα. Τουναντίον, η *ex lege* αποποινικοποίηση της χρήσης θα μπορούσε εύκολα να οδηγήσει στη λανθασμένη εντύπωση ότι οι εξαρτησιογόνες ουσίες, αφού δεν τιμωρούνται, δεν είναι βλαπτικές στην υγεία και ότι, άρα, μπορεί ο καθένας να τις καταναλώνει χωρίς κίνδυνο, εντύπωση που δυστυχώς έχει αρχίσει ήδη να

βρίσκει έδαφος στη νεολαία (σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία¹⁰) και της οποίας (εντύπωσης) η επικράτηση ασφαλώς θα όξυνε ακόμη περισσότερο το πρόβλημα των ναρκωτικών στη χώρα μας. Θα πρέπει να τονισθεί στο σημείο αυτό ότι η γενική πρόληψη δεν αποτελεί τον μοναδικό λόγο ποινικής αντιμετώπισης του χρήστη ουσιών, οπότε αυτός θα κατέληγε έτσι να «χρησιμοποιείται» ως μέσον για την επίτευξη σκοπών του νομοθέτη¹¹. Όπως επισημάνθηκε ήδη, την αναγκαιότητα αυτής της ποινικής αντιμετώπισης επιβάλλουν και λόγοι ειδικής πρόληψης, κυρίως από την άποψη της λήψης μέτρων για χρήστες που με τη συμπεριφορά τους δημιουργούν προβλήματα σε άλλους και συντελούν γενικότερα στη διάδοση της χρήσης των ναρκωτικών.

Βεβαίως υπάρχει ο αντίλογος ότι μια αποποινικοποίηση της χρήσης θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό κτύπημα στους εμπόρους ναρκωτικών και στο οργανωμένο έγκλημα, αφού έτσι, μέσω της ελεγχόμενης χορήγησης ουσιών, οι τιμές θα έπεφταν, η ποιότητα θα ήταν καλύτερη (χωρίς νοθείες), αλλά και οι ίδιοι οι χρήστες ή εξαρτημένοι θα εύρισκαν ευκολότερα τη δόση τους, χωρίς εξ ανάγκης να γίνονται μικροδιακινητές («βαποράκια») και να παρασύρουν άλλους στα ναρκωτικά ή να καταφεύγουν σε άλλου είδους συναφή εγκληματικότητα (π.χ. διαρρήξεις φαρμακείων). Ακόμη, όπως υποστηρίζεται, σε μια τέτοια περίπτωση αποποινικοποίησης θα περιοριζόταν

¹⁰ Με βάση τα στοιχεία από τις επιδημιολογικές μελέτες που πραγματοποιεί το «Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής» σε τακτά χρονικά διαστήματα, οι μαθητές 13-18 ετών που θεωρούν τη *συστηματική χρήση κάνναβης* ως ακίνδυνη ή ελαφρώς επικίνδυνη αυξήθηκαν από 1,6% το 1984 σε 6,6% το 1998, ενώ ως προς εκείνους που δεν θεωρούν βλαπτική την *απλή δοκιμή κάνναβης*, τα αντίστοιχα ποσοστά εκτινάχθηκαν από 18,5% το 1984 σε 34% το 1998! - βλ. *Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής*, ΕΚΤΕΠΝ, Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ για την κατάσταση των ναρκωτικών στην Ελλάδα 1999, Αθήνα 2000, σελ. 18. Μάλιστα, σύμφωνα με άλλα στοιχεία από τις ίδιες μελέτες, οι νέοι 18-24 ετών που θεωρούν τη συστηματική χρήση της κάνναβης ακίνδυνη ανέρχονταν το 1998 σε 15,6%, ενώ το 1984 ήταν μόλις 4,1% - πρβλ. Κ. Δ. Σπινέλλη, *Ναρκωτικά: Από το φαινόμενο στα μοντέλα ή τη δικαιοπολιτική αντιμετώπιση*, εις: Τιμητικός Τόμος για τον Γ. -Α. Μαγκάκη (επιμ. G. Bemann και Δ. Σπινέλλης), Αθήνα: Α. Ν. Σάκκουλας, 1999, σελ. 722-723 και σημ. 20.

¹¹ Πρβλ. τις σχετικές αναπτύξεις του Ν. Κ. Ανδρουλάκη στο έργο του Ποινικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος, Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 42 επ., με αναφορές στον Kant και τον Feuerbach.

το πρόβλημα της εύκολης μετάβασης από τα λεγόμενα «μαλακά» ναρκωτικά στα «σκληρά», αφού όσοι κάνουν χρήση ναρκωτικών δεν θα χρειαζόταν να εξαρτώνται από τους εμπόρους ως προς το είδος των ουσιών που θα καταναλώνουν (π.χ. τη μια μέρα κάνναβη και την άλλη ηρωίνη)¹². Όμως, και αυτή η επιχειρηματολογία, όσο πειστική και αν δείχνει, κατ' ουσίαν δεν οδηγεί σε επίλυση του προβλήματος, αφού συνθήκες απόλυτα ελεύθερης αγοράς που θα επέφεραν μείωση τιμών κ.λπ., δεν μπορούν να υπάρξουν με (απλώς) ελεγχόμενη διάθεση ναρκωτικών από κρατικές ή συναφείς υπηρεσίες¹³, ενώ από την άλλη πλευρά, όπως παρατηρήθηκε ήδη, η επίσημη αποποινικοποίηση της χρήσης θα οδηγούσε σε λανθασμένα συμπεράσματα ως προς τους κινδύνους που ελλοχεύουν από αυτή τη χρήση και θα συντελούσε, έτσι, στην περαιτέρω εξάπλωση των ναρκωτικών, ιδίως μεταξύ των νεαρών ατόμων. Αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ολλανδία, τη χώρα όπου εφαρμόστηκε με τη μεγαλύτερη συνέπεια η de facto αντιαπαγορευτική πολιτική από το 1976 και εξής (με νομοθεσία όμως που εξακολουθεί να προβλέπει ποινές ακόμη και για την απλή χρήση ουσιών), η χρήση κάνναβης αυξήθηκε μεταξύ μαθητών 17 - 18 ετών από 4% το 1988 σε 14% το 1996^{14,15}, γεγονός που δείχνει ότι

¹² Πρόκειται για επιχειρήματα που συνήθως διατυπώνονται από εκπροσώπους της Διεθνούς Αντιαπαγορευτικής Ένωσης (L.I.A.), μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και προσωπικότητες όπως ο Μίλτον Φρίντμαν, ο Ουμπέρτο Έκο κ.ά. (βλ. σχτ. δημοσίευμα του Π. Ευθυμίου στην εφημ. «Το Βήμα» της 16.2.1992, σελ. Α24-Α25). Επίσης και στην Ελλάδα για τη συζήτηση των συναφών επιχειρημάτων πρβλ. αντί άλλων τη βιβλιογραφία που παρατίθεται στο έργο του Ν. Παρασκευόπουλου, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα, 1997, σελ. 199-206, ιδίως, δε, τις εργασίες των Κλ. Γρίβα, Χαρ. Δημόπουλου, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Α. Κουκουτσάκη, Στ. Παύλου και Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου. Πάντως, η προσέγγιση του προβλήματος από τους υποστηρικτές της αντιαπαγορευτικής πολιτικής έχει, θα έλεγα, περισσότερο μία φιλοσοφικοπολιτική χροιά, ως προάσπιση ενός δικαιώματος του ατόμου στην αυτοκτονία, παρά μία ρεαλιστική διάθεση για αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών με βάση τις αποδεδειγμένες πιθανότητες επιτυχίας μιας τέτοιας πολιτικής.

¹³ Πρβλ. τις εύστοχες παρατηρήσεις του Δημ. Κουτσόγιωργα σε κείμενό του στην εφημ. «Τα Νέα» της 4.11.1997, σελ. 17, με τίτλο «Η αποποινικοποίηση των ναρκωτικών δεν είναι λύση».

¹⁴ Βλ. στοιχεία του Ολλανδικού National Drug Monitor, Fact Sheet, Cannabis Policy, Update 2000, 2, p. 2, στην ιστοσελίδα: <http://www.trimbos.nl/ukfsheet/cannabis-uk.html>.

τουλάχιστον σε πρακτικό καθαρά επίπεδο, η αντιπαγορευτική αυτή πολιτική, από πλευράς προσφορότητας, δεν άγει αναγκαστικά σε μείωση αλλ' ούτε καν σε σταθεροποίηση της χρήσης ουσιών, και μάλιστα στις ευαίσθητες μαθητικές ηλικίες. Ωστόσο η επιχειρηματολογία αυτή των υποστηρικτών της αντιπαγορευτικής πολιτικής έχει και τη θετική της πλευρά, από την άποψη ότι *θα πρέπει η επίσημη Πολιτεία, αφήνοντας κατά μέρος ιδεοληψίες και προκαταλήψεις, να ενεργοποιήσει ακόμη περισσότερο τα προγράμματα στήριξης / περίθαλψης των εξαρτημένων, καθώς και τη δυνατότητα να παρέχονται σ' αυτούς ουσίες -πρωτίστως υποκατάστατες, όπως η μεθαδόνη, αλλ' επίσης, σε ακραίες περιπτώσεις, και αυθεντικές ουσίες -π.χ. ηρωίνη-, κατά το παράδειγμα της Ελβετίας (η ιδέα εγκρίθηκε με δημοψήφισμα την 28.9.1997)¹⁶ και της*

¹⁵ Πρβλ. και τα συναφή σχόλια του *Τάκη Φωτόπουλου* σε κείμενό του, με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Η “προοδευτική” μυθολογία για τα ναρκωτικά», εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 4.7.1998, σελ. 9 και της 6.6.1998, σελ. 9. Για το ολλανδικό μοντέλο βλ. ακόμη *I. Φαρσεδάκη / Γ. Συλίκου*, Ναρκωτικά, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 1996, ιδίως σελ. 933 - 959 (πρόκειται για την παρουσίαση εργασίας με τίτλο «Η πολιτική κατά των ναρκωτικών της πόλης του Αμστερνταμ» σε μτφρ. Ηρ. Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη· *Martin Killias / Martin Grapendaal*, Entkriminalisierung des Drogenkonsums oder Einschränkung der Strafverfolgungspflicht? Diskussionsvorschlag zur Vermeidung einer sterilen Debatte - unter Berücksichtigung des niederländischen Modells, εις: *Zeitschrift für Schweizerisches Recht*, 115 (1997), 94-109· *Ed. Leuw / I. Haen Marshall* (eds.), *Between Prohibition and Legalization. The Dutch Experiment in Drug Policy*, Amsterdam / New York: Kugler, 1994, και από την παλαιότερη βιβλιογραφία: *O. Anjewierden / J. M. A. van Atteveld*, Current Trends in Dutch Opium Legislation και *A. M. van Kalmthout*, Characteristics of Drug Policy in the Netherlands, εις: *H. -J. Albrecht / Ant. Van Kalmthout* (eds.), *Drug Policies in Western Europe*, Freiburg 1989, 235-258 και 259-291 αντίστοιχα. Επίσης: *Frits Rüter*, Drugs and the Criminal Law in the Netherlands, εις: *Jan van Dijk / Ch. Haffmans / Fr. Rüter / J. Schutte / S. Stolwijk* (eds.), *Criminal Law in Action*, Deventer etc.: Kluwer, 1986, 147-165. Επίσης ενδιαφέρουσα είναι η παρουσίαση του (παλαιότερου) ολλανδικού μοντέλου από τον *Κλεάνθη Γρίβα* στην «Ελευθεροτυπία» της 23.7.1991, σελ. 20-21.

¹⁶ Βλ. εφημ. «Τα Νέα» της 30.9.1997, σελ. 45, με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Ναι των Ελβετών στη δωρεάν ηρωίνη». Πάντως ένα χρόνο αργότερα, με νέο δημοψήφισμα, οι Ελβετοί με πλειοψηφία 75% απέρριψαν την πρόταση για νομιμοποίηση όλων των ναρκωτικών, από το χασίς έως την ηρωίνη (βλ. εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 30.11.1998, σελ. 19). Για την πολιτική της Ελβετίας απέναντι στα ναρκωτικά βλ. και τις ανταποκρίσεις της *Σίλας Αλεξίου* στην εφημ. «Τα Νέα» της 29.10.1997, σελ. 18-19 και 30.10.1997, σελ. 18-19.

Ολλανδίας, που έχει ήδη προχωρήσει σε αντίστοιχο πιλοτικό πρόγραμμα ύψους άνω των 2,3 δισ. δρχ., δηλ., περίπου, 6,76 εκατ. ευρώ!¹⁷

Σ' ένα γενικότερο επίπεδο, η χώρα μας δεσμεύεται έως ένα βαθμό να διατηρήσει το παρόν καθεστώς της ποινικής αντιμετώπισης στη χρήση ουσιών τόσο από διεθνείς συνθήκες (π.χ. ά. 3§2 Σύμβασης Βιέννης ΟΗΕ 1988, που ισχύει στην Ελλάδα ως νόμος 1990/91, αλλ' αφήνει κάποια περιθώρια ευελιξίας, αφού ποινικοποιεί την κατοχή, αγορά ή καλλιέργεια, όχι όμως και την απλή χρήση ουσιών), όσο και από την πολιτική κατά των ναρκωτικών των φορέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου^{18,19}. Άλλωστε, μια μονομερής άρση της ποινικοποίησης από την Ελλάδα, τη στιγμή που σε άλλες χώρες θα συνέχιζε να υπάρχει το απαγορευτικό καθεστώς, ενδέχεται να δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα «ναρκω-τουρισμού», δηλ. εισροής χρηστών και εξαρτημένων από άλλες χώρες στην Ελλάδα προς αναζήτηση της δόσης τους, όπως συνέβη και στην περίπτωση της Ολλανδίας, η οποία γι' αυτό και αναγκάστηκε αφενός να περιορίσει τον αριθμό των εξουσιοδοτημένων coffee-shops (όπου πωλείται ορισμένη ποσότητα ουσιών σε άτομα άνω των 18 ετών)²⁰ και αφετέρου να μειώσει το όριο της επιτρεπόμενης κατοχής κάνναβης από 30 gr. σε μόλις 5 gr.

¹⁷ Βλ. τη σχετική ειδησεογραφία στην εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 3.7.1998, σελ. 11.

¹⁸ Βλ. π.χ. την Έκθεση της Εξεταστικής Επιτροπής για το πρόβλημα των Ναρκωτικών από 2.10.1986, παρ. 57 καθώς και την απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου από 10.10.1987.

¹⁹ Βλ. Έκθεση της Εξεταστικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το πρόβλημα των Ναρκωτικών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Εισηγητής: Sir Jack Stewart - Clark, Βρυξέλλες - Λουξεμβούργο, Σεπτ. 1986. Για τη γενικότερη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην αντιμετώπιση των ναρκωτικών κατά την περίοδο 2000-2004 βλ. ιδίως Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, Ετήσια Έκθεση σχετικά με την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Λουξεμβούργο 2000, σελ. 31 επ.

²⁰ Για τις νεότερες αυτές εξελίξεις βλ. και Tim Boekhout van Solinge, La politique de drogue aux Pays-Bas: Un essai de changement, στο Déviance et Société, 1998, 69-75, ιδίως σελ. 73 επ. και την ειδησεογραφία στην εφημ. «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» της 22.11.1998, σελ. 88.

Συνεπώς η μόνη ρεαλιστική λύση, επί του παρόντος τουλάχιστον, είναι, κατά τη γνώμη μου, να συνεχισθεί μεν η ρητή κατά νόμο απειλή ποινικών κυρώσεων για χρήση ουσιών από μη εξαρτημένους χρήστες (για τους εξαρτημένους υπάρχει, ως γνωστόν, το ατιμώρητο), αλλά με συνέχιση και βελτίωση, σε επίπεδο εφαρμογής, της υιοθετημένης από ετών πρακτικής και στην Ελλάδα

- για αποφυγή επιβολής ποινών που στερούν εν τοις πράγμασι την ελευθερία των απλών χρηστών (προς την κατεύθυνση αυτή κινήθηκε, ορθά, ο ν. 3189/2003, ο οποίος προέβλεψε μείωση της ανώτερης ποινής για χρήση ναρκωτικών σε ένα μόνο έτος), και

- για παράλληλη λήψη μέτρων που στοχεύουν να βοηθήσουν τον χρήστη στην αντιμετώπιση του προβλήματός του - π.χ. παρακολούθηση συμβουλευτικού προγράμματος ή επιβολή υποχρεώσεων «κοινωφελούς εργασίας» ή, ακόμη, επιβολή διοικητικών κυρώσεων, όπως π.χ. η αφαίρεση της άδειας οδήγησης²¹ (*de facto αποποινικοποίηση*).

Όλα αυτά τα εξωδρυματικά μέτρα μπορούν να εφαρμόζονται και σήμερα από τα Δικαστήριά μας χωρίς πρόβλημα, με βάση τις διατάξεις του ά. 100Α ΠΚ (ιδίως §§2 και 3) για αναστολή της ποινής υπό επιτήρηση, αν και καλύτερο θα ήταν να μειωθεί (νομοθετικά) το κατώτερο όριο ποινής αυτού του θεσμού από 3 έτη, που είναι σήμερα, π.χ. σε 1 έτος (ειδικά, πάντως, ως προς την παρακολούθηση συμβουλευτικού προγράμματος, αυτή προβλέπεται στο ά. 12§2 ν. 1729/1987 ανεξαρτήτως ύψους ποινής, αλλά για μη υποτρόπους χρήστες ουσιών). Προϋπόθεση γι' αυτή την ανεκτική στάση της Πολιτείας είναι, βεβαίως, να μην εγκυμονεί η συμπεριφορά του χρήστη κίνδυνο για τους άλλους (π.χ. να μη προβαίνει ο χρήστης σε μύηση νέων χρηστών από την

²¹ Για τη δυνατότητα χρησιμοποίησης διοικητικών μέτρων στην αντιμετώπιση των ναρκωτικών, κατά το παράδειγμα της Ιταλίας και της Ισπανίας, βλ. ιδίως τη συλλογική έκδοση: *Nicholas Dorn* (ed.), *Regulating European Drug Problems, Administrative Measures and Civil Law in the Control of Drug Trafficking, Nuisance and Use*, The Hague / London / Boston: Kluwer, 1999, όπου και ενδιαφέρουσα συμβολή για την κατάσταση στην Ελλάδα (σελ. 159-180) από τους *M. Μαυρή, Κ. Δ. Σπινέλλη* και *Π. Ζαγούρα*.

«παρέα» του), αφού σε μια τέτοια περίπτωση θα μπορούσε ο χρήστης να επισύρει επάνω του σοβαρές (κακουργηματικές) ποινικές κυρώσεις, σύμφωνα με το ά. 5§1 περ. ι' του ν. 1729/87 («συντελεί με οποιονδήποτε τρόπο στη διάδοση της χρήσης των ναρκωτικών»). Εξάλλου, σε ελαφρές περιπτώσεις μικροκατοχής και μικροαγοράς, που θεωρούνται πλέον από τον νόμο ως απλά πλημμελήματα (βλ. ά. 12§4 ν. 1729/1987, όπως διαμορφώθηκε με το ά. 9 ν. 2721/1999), η αντιμετώπισή του προβλήματος θα πρέπει, πιστεύω, να γίνεται από τους εφαρμοστές του νόμου και πάλι με τον θεσμό της αναστολής εκτέλεσης της ποινής του ά. 100Α, υπό τον όρο π.χ. της παρακολούθησης κάποιου συμβουλευτικού προγράμματος. Αντίθετα, η εκτιτέα φυλάκιση θα πρέπει να αποφεύγεται εντελώς. Άλλωστε, και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Μεγ. Βρετανία, Πορτογαλία)²² σπάνια πλέον συλλαμβάνονται και φυλακίζονται οι απλοί χρήστες ουσιών.

Σε τόσο περίπλοκα θέματα, όπως η αποποινικοποίηση ή μη της χρήσης ουσιών, έχω τη γνώμη ότι δεν ενδείκνυνται ψευδοδιλήμματα του τύπου «είμαι υπέρ ή κατά», ούτε ακραίες λύσεις του τύπου «άσπρο-μαύρο», που περιπλέκουν ακόμη περισσότερο τα προβλήματα και δίνουν τροφή σε φανατισμούς. Απαιτείται, αντίθετα, νηφαλιότητα και προσπάθεια για εξεύρεση μιας χρυσής τομής, όπως (στην προκείμενη περίπτωση) ανάμεσα στο κατασταλτικό μοντέλο της Σουηδίας και το αντιαπαγορευτικό μοντέλο της Ολλανδίας²³. Ίσως η χώρα μας θα μπορούσε, λοιπόν, να προωθήσει και να

²² Ως προς τη Μ. Βρετανία, χαρακτηριστική είναι η δήλωση του *Keith Hellawell*, πρώην αρχηγού της Βρετανικής Αστυνομίας και επικεφαλής της πολιτικής κατά των ναρκωτικών στη χώρα του, προς την *Ελιζαμπέτα Καζαλότι* (εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 2.1.2001, σελ. 34-35), ότι «Φυλακίζουμε μόνο 100-200 [για εγκλήματα που σχετίζονται με την κατοχή ναρκωτικών]». Εξάλλου, ως προς την Πορτογαλία, η νομοθεσία που προβλέπει ότι οι απλοί χρήστες μικροποσοτήτων για προσωπική χρήση δεν πρέπει να φυλακίζονται αποτελεί νεότερη εξέλιξη και θεσπίστηκε μόλις τον Αύγουστο 2001 (πρβλ. εφημ. «Τα Νέα» της 11-12.8.2001, σελ. 56).

²³ Για τα διάφορα «μοντέλα» πολιτικής κατά των ναρκωτικών στην Ευρώπη σήμερα, βλ. ιδίως τη μελέτη της *Κ. Δ. Σπινέλλη*, *Ναρκωτικά: Από το φαινόμενο στα μοντέλα ή τη δικαιοπολιτική αντιμετώπιση*, εις: *Τιμητικός Τόμος για τον Γ. -Α. Μαγκάκη* (επιμ. *G. Bemann και Δ. Σπινέλλης*), Αθήνα: Α. Ν. Σάκκουλας, 1999, σελ. 715-747. Επίσης βλ. το αφιέρωμα τού περ. «Le Nouvel Observateur» με τίτλο «Drogues. Le

προβάλλει στον Ευρωπαϊκό χώρο το ισορροπημένο και ρεαλιστικό μοντέλο μιας *de facto* αποποινικοποίησης, ιδίως μάλιστα με τις δυνατότητες που προβλέπονται μεν από τη νομοθεσία μας (ά.100 Α §§2 και 3 ΠΚ), αλλά που, οπωσδήποτε, δεν αξιοποιούνται μέχρι στιγμής. Ταυτόχρονα όμως θα πρέπει οι θεωρητικές και νομοθετικές προσεγγίσεις που γίνονται στη χώρα μας σχετικά με το θέμα των ναρκωτικών να απεγκλωβισθούν επιτέλους από το ψευδοδίλημμα «ναι ή όχι στην αποποινικοποίηση», που αφορά άλλωστε την «τελευταία πράξη του δράματος», δηλ. την τελική μόνο φάση αντιμετώπισης ενός *ήδη ανακúψαντος προβλήματος*, και να στρέψουν την προσοχή τους, με έμφαση, στα μείζονος σημασίας ζητήματα πρόληψης²⁴ και κοινωνικής πολιτικής, στην εκρίζωση δηλ. των ίδιων των αιτίων που τροφοδοτούν το πρόβλημα και διαμορφώνουν ή ενισχύουν την τάση ορισμένων νέων ανθρώπων για «φυγή από την πραγματικότητα» μέσα από τη φενάκη των ναρκωτικών (ανεργία, χαμηλή ποιότητα ζωής, δυσλειτουργία στην οικογένεια και τους άλλους κοινωνικοποιητικούς θεσμούς, κ.λπ.)²⁵.

vrai débat», στο τεύχ. της 6.11.1997, σελ. 4-12, όπου και επισκόπηση της τότε πολιτικής για τα ναρκωτικά στη Γαλλία, τη Μ. Βρετανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, την Ελβετία και την Ισπανία.

²⁴ Σε πρακτικό επίπεδο πρόληψης (αλλά και θεραπευτικής αντιμετώπισης) ενδιαφέρον εμφανίζουν οι επισημάνσεις που γίνονται σε αφιέρωμα της «Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας» της 13.4.1997, σελ. 73-80, με γενικό τίτλο «Τώρα ώρα για ζωή!».

Στον τομέα της πρόληψης μεγάλο ρόλο διαδραματίζει αναμφισβήτητα και το παράδειγμα που δίνουν οι μεγαλύτεροι προς τους νέους, καθώς και το είδος των «ειδώλων» και «ηρώων» που προωθούνται στην κορυφή της δημοσιότητας. Όπως ορθά παρατηρήθηκε από τον *Ανδρ. Ανδριανόπουλο* σε επιφυλλίδα του στα «Νέα» της 19-20.8.2000, σελ. 7, «Τα παιδιά δεν διδάσκονται από τα κηρύγματα, αλλά από τη συμπεριφορά των μεγάλων. Και τα παιδιά αναγνωρίζουν πως τα πιο πολλά απ όσα ακούνε είναι ψεύτικα και υποκριτικά. Μιλάμε για “σκάνδαλο” όταν αποκαλύπτεται πως μεγάλοι αθλητές, καλλιτέχνες ή ήρωες της αγοράς κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών. Τα παιδιά όμως συλλαμβάνουν “γυμνό” το μήνυμα πως μπορεί κάποιος να παίρνει ναρκωτικά και να είναι μεγάλος πρωταθλητής, μεγάλος διανοητής ή δημιουργός ή και επιτυχημένος επιχειρηματίας. Είναι οι άνθρωποι αυτοί άρρωστοι, αναρωτιούνται. Τότε ποιοι ακριβώς είναι οι υγιείς;».

²⁵ Πρβλ. για το θέμα αυτό *N. E. Κουράκη*, Έφηβοι παραβάτες και Κοινωνία, Αθήνα / Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλας, 1999, ιδίως σελ. 23 επ.